

InfoMigjorn

Butlletí digital
sobre llengua
catalana

Núm. 1.297

Dimarts, 27 de setembre del 2016

SUMARI

- 1 Neus Nogué Serrano ► Notícies de la nova gramàtica normativa
- 2 GELA ► Llengües i xarxes. Linguapax
- 3 Jaume Mateu i Martí ► Aquí com al País Valencià, més valentia en política lingüística
- 4 Rudolf Ortega ► Un diccionari poc estimat
- 5 Magí Camps ► Calatrava passarà a la història
- 6 Teresa Tort ► Torbar
- 7 Jordi Badia i Pujol ► Si em fas festes i no me'n sols fer...
- 8 Gustau Nerín ► Entrevista a F. Xavier Vila: "El model socioeconòmic català perjudica la llengua catalana"
- 9 Artur Quintana ► Una molt bona notícia
- 10 Josep Palomero ► Josep Lluís Doménech: un home obsequiós
- 11 Jordi Badia, David Casellas, Lluís Marquet ► Resolguem dubtes

InfoMigjorn és un butlletí setmanal que distribueix missatges informatius relacionats amb la llengua catalana.

Elaborat i distribuït per la Xarxa de Mots

Subscripcions: <http://migjorn.cat/alta.php> Adreça de contacte: infomigjorn@migjorn.cat   @InfoMigjorn

1 Notícies de la nova gramàtica normativa

Neus Nogué Serrano

Blog *En altres paraules*, 15/09/2016

<http://en-altres-paraules.blogspot.com.es/2016/09/noticies-de-la-nova-gramatica-normativa.html>

Ahir van començar els actes de celebració del 40 aniversari del Departament de Filologia Catalana de la Universitat de València (per molts anys!). A l'acte d'inauguració, la presidenta de la Secció Filològica de l'IEC, la professora M. Teresa Cabré, va anunciar que la nova gramàtica normativa sortiria publicada el 23 de novembre (moltes gràcies, Andreu Sentí i Eloi Bellés, per difondre-ho i fer-m'ho arribar!). Així es diu també en [el web d'alguna llibreria de Barcelona](#) (moltes gràcies, Montse Sendra, pel mateix motiu!).

Una les fotografies de l'acte ([la que teniu aquí](#), difosa per Twitter per Andreu Sentí, també) mostra alguns dels principals canvis que es faran a l'ortografia. Els tres primers canvis demanen una mica més d'explicació per saber-ne l'abast, el quart és ben clar, i el cinquè aclareix una qüestió que ens havia deixat intrigats fa un parell de mesos.

El 29 de juny es va reunir l'Acadèmia Oberta, que agrupa membres de la Secció Filològica de l'IEC amb lingüistes de mitjans de comunicació de tot el territori catalanoparlant i divulgadors de la llengua. A la [crònica del Butlletí de l'Institut d'Estudis Catalans](#), publicada al juliol, es comenta que la nova *Ortografia* (que sembla que es publicarà separada de la *Gramàtica de la llengua catalana*) inclourà "la reducció notable de l'ús de l'accent diacrític per a facilitar-ne l'ús, fins a reduir-lo a catorze paraules". Però ens vam quedar sense saber quins eren aquests catorze casos (de paraules afectades n'hi ha unes quantes més). Ara, la foto de l'acte d'ahir ens ho aclareix.

Quan entri en vigor la nova *Ortografia*, només es distingiran per mitjà de l'accent diacrític els casos següents:

bé	be
déu	deu
és	es
mà	ma
més	mes

món mon

(Joan Soler Bou, de l'IEC i professor del nostre Departament, em confirma que el *mós* - *mos* de la diapositiva és un error. Gràcies, Ciceró Pascual, per haver-m'hi fet fixar, i gràcies, Joan, per l'aclariment!)

pèl pel

què que

sé se

sí si

són son

té te

ús us

vós vos

Mentre esperem que es publiquin aquestes dues obres, ja podem anar escalfant motors...

2 Llengües i xarxes. Linguapax

Grup d'Estudi de Llengües Amençades (GELA)

VilaWeb, 29/06/2016

<http://www.vilaweb.cat/noticies/llengues-i-xarxes-linguapax/>

No és infreqüent de trobar paròdies sobre la cooperació al desenvolupament. Tant des del punt de vista del bàndol dels *ajudadors* (aquella expressió ja antiga de 'salvar balenes', no exempta de certa indolència i cinisme), com des de la banda dels *ajudables*. En aquest segon cas el fil conductor sol ser fer palès l'essencialisme benintencionat del benefactor, pagar-li (en 'agraïment') amb la mateixa moneda. Així, per exemple, el vídeo que fa uns anys un grup de joves sud-africans va fer en col·laboració amb una agència noruega [parodiant](#) la dimensió potencialment absurda d'algunes campanyes d'ajut humanitari.

Diuen des de l'organització que va produir el vídeo: 'We want to see more nuances. We need more attention on how Western countries have a negative impact on developing countries' ('Volem més matisos. Cal que es presti més aten-

ció a la manera com els països occidentals incideixen negativament en els països en desenvolupament'). En efecte, fins ara no ha semblat necessari fer una avaluació sistemàtica de les conseqüències negatives generades sovint per la ignorància, per part dels 'cooperadors', dels ecosistemes culturals de les poblacions 'ajudades'. Perquè, naturalment, hem de 'ser pràctics', ajudar 'aquesta gent', anar 'per feina' i deixar-nos de... el que en diríem poesia o el que, pitjor encara, podria semblar academicisme en el fet de filar massa prim en les particularitats culturals de les comunitats. I val a dir que aquesta actitud no la trobem només quant a la cooperació exterior (amb algunes excepcions remarcables, és clar), sinó també, tot sovint, en el tractament més ben intencionat de la diversitat cultural immigrada.

Així doncs, si ens mirem aquest tema des de la perspectiva de les llengües del món, la cooperació internacional fa palès, d'una banda, que bona part de la cooperació més entusiasta és vehiculada ignorant, obertament, la diversitat lingüística –és a dir, cultural– del territori que es vol presumptament beneficiar.

Des d'una altra perspectiva, però, quan la cooperació internacional es basa en la promoció de la diversitat lingüística local, es tracta d'una relació basada en el principi en la igualtat, atès que totes les llengües tenen, inherentment, un valor equivalent. Quan un país ric dóna a un país pobre en diem 'ajut al desenvolupament'; quan un país pobre dóna a un país ric en diem 'negoci' –podem sentir en un d'aquells vídeos paròdics que esmentàvem. En el cas de les xarxes internacionals que treballen genuïnament en cultura, però, i la diversitat lingüística n'és un exemple privilegiat, la dinàmica de subordinació no té, no hauria de tenir, sentit.

Un dels moments fundacionals de la nova sensibilitat internacional a favor de la diversitat lingüística va tenir lloc el 1991, quan Michael Krauss –fundador de l'Alaska Native Language Center– i altres van participar en un simposi sobre les llengües en perill a la reunió anual de la Linguistic Society of America. D'aquella trobada, en va quedar per a la posteritat el crit d'alarma i la xifra ritual: la possible desaparició del 90% de les llengües existents al món, ja que, segons Krauss, només es podria garantir la supervivència del 10% de les llengües a llarg termini i el 50%, de fet, ja era en perill d'extinció en aquell moment.

El 1987 hi havia hagut una trobada d'ensenyants de llengües convocada per la UNESCO a Kíev: 'L'ensenyament de les llengües estrangeres per a la pau i l'entesa' entorn de la idea que l'aprenentatge de llengües era important per a mitigar la natural tendència a l'etnocentrisme i que calia alhora sensibilitzar la població sobre la diversitat cultural i lingüística del món. Aquesta reunió va ser

l'embrió de Linguapax, entitat amb seu actualment a Barcelona i inscrita en la UNESCO durant els primers anys de vida.

Poc temps després, Linguapax, reaccionant alhora a aquella crida a l'acció del 1991 que va alimentar tot un clima mental, va constituir una xarxa internacional de delegacions que, sobre el terreny, treballen des de llavors per a la revitalització de les llengües locals. Un consell assessor garanteix que les diferents maneres de concebre la diversitat siguin tingudes en compte. Per tal de no perdre de vista que, al capdavant, la diversitat sempre és pensada i dissenyada pels mateixos (per les coordenades culturals d'aquesta part del món).

Així, per a garantir que la cooperació centrada a preservar i promoure la diversitat lingüística defuig, per definició, les jerarquies pròpies de certa concepció de la cooperació al desenvolupament, Linguapax s'ha nodrit al llarg del temps de veus com ara L. Khubchandani, des de l'Índia, recordant que les llengües 'amenaçadores' han de ser solidàries amb les llengües 'amenaçades'; o N. Alexander, des de Sud-àfrica, insistint en la necessitat de l'*habitus* multilingüe (vs. l'*habitus* monolingüe) com a clau per a garantir la sostenibilitat de la diversitat lingüística; o M. Khemlani, des de Malàisia, apuntant com, en societats de multilingüisme tradicional, el concepte de llengua a què estem acostumats en les nostres latituds, hi és un concepte aliè –i de retruc, com varia la mateixa aproximació a la preservació lingüística.

Linguapax actua de catalitzador de diverses ideologies lingüístiques i aprèn constantment, per la dinàmica pròpia de la seva xarxa, a no caure en el perill de, tot i treballar per preservar llengües, sucumbir tanmateix a l'exportació d'ideologies lingüístiques. El perill, en definitiva, de la colonització involuntària mentre es treballa per corregir les conseqüències de colonitzacions òbvies.

Preservar i revitalitzar la diversitat lingüística en tot el seu espectre (llengües, les cultures comunicatives que impliquen els ecosistemes lingüístics, ideologies lingüístiques) és la clau decisiva per a garantir la diversitat cultural. La cultura és, al capdavant, un subproducte de la comunicació, de les formes i economies comunicatives, no a l'inrevés. La diversitat lingüística, doncs, en tota l'amplitud i profunditat, com a eix de la cultura.

Fa uns dies, Federica Mogherini, l'Alta Representant d'Afers Exteriors i Política de Seguretat de la Unió Europea, en ocasió de la presentació del projecte 'Diplomàcia cultural', declarava que Europa és una superpotència cultural, que a Europa '[...] les indústries creatives creen més riquesa que la indústries de l'automòbil o la indústria química. I això també podria ser cert fora del nostre continent'. L'Alta Representant subratllava: 'La nostra Europa és una superpotència

cultural [...]. Aquest poder ha de ser emprat' i, segurament per evitar (i no tornar a provocar) conseqüències poc desitjables, afegia: 'L'hem de transformar en una eina de pau i creixement.'

La cultura com a eina de pau i creixement. Linguapax inclou, com a lema fundacional, la seva missió de promoure la diversitat lingüística com a eina de pau. Com rellegir el terme 'pau' de manera significativa i més enllà de la seva grandiloqüència 'bensonant' és un dels reptes de l'entitat. Garantir que les perspectives diverses sobre la diversitat lingüística tenen veu en l'entitat i en la concepció dels seus projectes és una manera significativa d'assegurar-ho.

La història de la cultura no s'entén sense la història de la comunicació. En aquesta, la diversitat lingüística, el seu potencial de conflicte, de gestió de pau i de creativitat n'és una part crucial. En centrar la seva atenció en aquesta perspectiva de la vida cultural –i en la traducció multilateral, en xarxa, del terme 'pau'–, Linguapax contribueix, amb projectes tant locals com internacionals, a dotar de sentit una dimensió generalment poc explorada en l'agenda de la justícia global.

3 Aquí com al País Valencià, més valentia en política lingüística

Jaume Mateu i Martí

Blog *Marginàlies*, 17/07/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/jmateuimarti/?p=272239>

Fa uns dies, les entitats Plataforma del Professorat de Valencià del Baix Segura, Escola Valenciana, Acció Cultural del País Valencià, Sindicat de Treballadors de l'Ensenyament del País Valencià, Associació Cívica per la Llengua El Tempir, Intersindical Valenciana i Enllaçats per la Llengua, mostraren públicament la seva decepció per com avança la normalització lingüística al País Valencià en general i més concretament al sud, en àmbits com els mitjans de comunicació, l'ús social, les administracions públiques, l'ensenyament i l'exempció d'estudiar la llengua pròpia que poden fer efectiva les famílies del migjorn valencià. Les excepcions, és evident, suposen una discriminació lingüística per a una part considerable de l'alumnat en privar-lo de tenir la capacitat en una de les dues llengües oficials del país.

Aquestes entitats demanen al govern de la Generalitat Valenciana que s'actui amb valentia per tal de garantir els drets lingüístics de tot l'alumnat valencià, de qualsevol part del domini lingüístic, i aconseguir canvis normatius al llarg de la present legislatura per avançar cap a la plena igualtat lingüística tant a l'ensenyament com en el conjunt de la societat valenciana.

A l'arxipèlag, diverses entitats civoculturals encapçalades per l'OCB també han clamat a favor d'intensificar l'acció política en matèria lingüística i ho expressaren així en el parlament que es llegí en el decurs de la Diada per la Llengua que tingué lloc a Ciutat el 14 de maig passat:

“Demanam als nostres representants polítics un desig que esdevé clam: volem més iniciativa, més convicció, més valentia i més recursos per complir i fer complir la LNL. Invertir en política lingüística és invertir en cohesió social, de la mateixa manera que invertir en cultura equival a apostar per l'apoderament col·lectiu. I un poble culte és un poble lliure.

“Demanam als nostres governants, veu en crit, que s'assegurin els nostres drets lingüístics i que s'actui immediatament en aquells àmbits on el català no se sent ni amb la potència ni amb la intensitat exigibles, o injustament el fan callar. Els demanam que s'esforcin a visualitzar molt més la nostra llengua en tots els espais públics i de relació; a treure-la definitivament de la secundarització en què viu desnodridament. Els demanam amb la màxima vehemència que, com ordena la pròpia LNL en el seu article 1, creïn la consciència social sobre la importància del coneixement i l'ús de la llengua catalana per tots els ciutadans”.

Mai no es podrà dir que la societat civil organitzada d'arreu del Països Catalans al voltant de la llengua catalana i la cultura de la que n'és la màxima expressió, no mantinguin la unitat d'acció i de discurs.

4 Un diccionari poc estimat

Rudolf Ortega

El País, 31/07/2016

http://cat.elpais.com/cat/2016/07/31/catalunya/1469981760_195067.html

Ja fins i tot em sap greu la trista vida que té el diccionari de l'Institut d'Estudis Catalans, el conegut DIEC. Com més va, més crítiques rep, més recels, més objeccions desperta i més s'animen experts i aficionats a trobar-hi no tan sols

llacunes o excessos, sinó directament pretextos per impugnar-ne els propòsits i la metodologia en pes. I les xarxes socials són un entorn excel·lent perquè aquestes pràctiques derivin en adob del perepunyetisme.

Hi ha dues vies per a l'expressió d'aquestes discordances. La primera seria postular que el DIEC fa curt en la seva capacitat d'acceptació de termes, que no està al dia, que hi ha altres fonts que connecten més amb el català d'avui (sobretot l'Ésadir i el diccionari d'Edicions 62), i cada buit que s'hi troba (això és, cada terme que no hi és) equival a un judici de valor sobre la senectut dels membres de la Secció Filològica, sobre la seva capacitat de treball o sobre el seu aïllament del món real, i és clàssica la crítica que se'ls fa d'estar tancats en una torre de vori. Exemples com *xiringuito*, *registre* (per *escorcoll*) o *flipar* serien exemples en aquesta línia.

A l'altre extrem hi ha els que pensen que, de l'actualització del diccionari Fabra ençà, als anys noranta, l'IEC ha abandonat qualsevol pretensió d'autenticitat i ha claudicat davant el català *light*, gran plaga del nostre temps. D'aquí vindria la tendència a voler garbellar dins del DIEC per trobar el que és *més genuí que*, *més català que*, tot buscant filtrar els excessos de les actualitzacions amb vista de tenir una llengua millor. En aquesta línia, importa poc si el diccionari pretén reflectir una llengua moderna: sempre tindrà més prestigi una forma documentada al segle XIII que una del segle XX.

No cal anar gaire lluny per trobar exemples d'aquesta pràctica, a les xarxes socials són contínues. Davant les darreres dades de l'atur, n'hi havia que s'afanyaven a distingir els sentits que donava Fabra per a *desocupat* (sense ocupació), *aturat* (sense empenya) i *parat* (poc llest), cosa curiosa, perquè estar desocupat significava estar ociós, inactiu, sense fer res, no pas estar sense feina en un sentit modern. I tant li fa, evidentment, que en altres accepcions el DIEC sí que expressi la sinonímia entre els tres termes; en qualsevol cas, la precisió dels significats que fan alguns revela una tria interessada que busca delatar el biaix embastardit del projecte normatiu.

El diccionari normatiu és una de les tres potes de qualsevol llengua que es vulgui decent, al costat de la gramàtica i l'ortografia. Pocs dissensos generen aquests dos darrers elements (més enllà de la perícia de cadascú en aplicar-les), i tampoc n'hauria de generar el diccionari, almenys en allò que hi està explícit. Ni és admissible l'arraconament de formes admeses perquè es considerin impures, ni ho és l'acceptació de manlleus que vinguin a treure el lloc de paraules pròpies. I transitar per aquest caire no ha de ser fàcil: recentment, l'IEC ha admès *disseccionar* (no és encara al diccionari, però hi serà) per *fer*

una dissecció, davant el terme clàssic que recollia aquest sentit, un *dissecar* que avui denota més la taxidèrmia. I en canvi, ha vetat l'entrada de *contemplar* amb el sentit de *preveure* o *tenir en compte*, en tant que aquests termes ja recullen aquest sentit. Dues decisions que poden acontentar, cada una per la seva banda, totes dues línies de pensament crític.

És molt català això de criticar les coses pròpies, i el DIEC no se n'escapa. El debat ha de ser constant en allò no establert, no codificat, amb solucions proposades per altres diccionaris i pels mitjans de comunicació, atents sempre a les novetats. Però en el que està fixat convindria aplegar consensos basats en una certa disciplina.

5 Calatrava passarà a la història

Magí Camps

La Vanguardia, 22/08/2016

http://cat.elpais.com/cat/2016/07/03/cultura/1467565417_665628.html

És prou sabut que Amerigo Vespucci va donar nom al Nou Continent, mentre que el seu descobridor, Cristòfor Colom, només Colòmbia el recorda. Un nom comú o propi que ve d'un nom de persona és un epònim. El fenomen està molt estès en medicina, en què malalties, símptomes i altres elements acostumen a prendre el cognom del metge que en va fer la troballa. Tenim el parkinson i l'alzheimer, la síndrome d'Asperger i la de Tourette, el bacil de Coch i el daltonisme. Així mateix, els volts, els watts i els joules deuen el seu nom als científics Volta, Watt i Joule.

També hi ha epònims populars, que el llenguatge adopta amb unes gotes de gràcia i un polsim d'enginy, com ara un *fitipaldi*. Emerson Fittipaldi va ser un pilot brasiler que es va retirar de la fórmula 1 el 1980. Si avui al jovent encara els sona, no és tant per les gestes automobilístiques que va protagonitzar com per la sonoritat del seu cognom de reminiscències italianes, que va facilitar que els parlants el convertissin en un adjectiu per qualificar un conductor que corria massa. Abans del canvi de mil·lenni era freqüent que algú cridés "fitipaldi!" quan un cotxe passava accelerat.

Però el fenomen Fittipaldi no era nou: les generacions anteriors a l'as brasiler feien servir Nuvolari exactament igual. Tazio Nuvolari va ser un corredor italià

de motos i cotxes que va triomfar als anys vint i trenta del segle passat. Sembla que un cognom italià acabat amb *i* ajuda a aquest fenomen i és per això, potser, que la nissaga de conductors amb presses encara no ha trobat hereu després de Nuvolari i Fittipaldi.

Qui sí que pot forjar un nou epònim és Santiago Calatrava. Ara fa uns dies, en aquestes mateixes pàgines, el corresponsal Andy Robinson informava des de Rio de Janeiro de l'últim nyap de l'arquitecte valencià, i citava *The New York Times*: "Rio ha escollit l'arquitecte de l'ahir per al Museu del Demà". Sembla que el museu que guarda la flama olímpica, malgrat l'èxit de visitants, s'està començant a deteriorar.

Calatrava ha fet obres espectaculars, però comença a ser més conegut pels sobre costos que multipliquen el pressupost, pel deteriorament i pel car manteniment dels seus edificis. Estic convençut que ben aviat –si és que no ha passat ja– hi haurà un professor d'arquitectura que, quan hagi de qualificar un projecte d'un alumne que comporti un manteniment caríssim, l'anomenarà *Calatrava*, i no serà pas un elogi. Generar un epònim, encara que sigui per mal, també és una manera de passar a la història.

[Vegeu una bona colla d'epònims a RodaMots](#)

6 Torbar

Teresa Tort

Blog Agafada al vol, 29/08/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/ttort/?p=269206>

Veure i mirar no ens susciten la mateixa imatge. Sentir i escoltar tampoc no ens fan arribar les mateixes paraules: si només les sentim, són invisibles; quan les escoltem, agafen aire i emergeixen.

En un text literari probablement no ens crida l'atenció trobar certes paraules que han perdut pistonada a peu de carrer. Ja sabem que el registre literari és el refugi de molt de lèxic que els parlants han anat arraconant per raons diverses. **Torbar** podria ser un d'aquests casos. És un verb amb uns quants significats segons el [DIEC2](#) i el [DNV](#), però que difícilment trobarem en les converses quotidianes de bona part del territori.

En tortosí, en canvi, encara circula pels menjadors de les cases o en les tertúlies dels veïns que s'ajunten per prendre la fresca. La D. la fa servir bastant sovint. És una dona gran encara impressionable, que **es torba** quan es troba en situacions inesperades; que s'immuta fàcilment.

Per a mi, en canvi, és una d'aquelles paraules que emergeixen del relat. Ja no penso d'usar-la, encara que m'és familiar. Però la sento, l'escolto, la veig i la miro quan apareix fortuïtament al meu davant. I els escoltadors de paraules que tinc al voltant em consta que també.

¿Això significa que *torbar* té els dies comptats en els escenaris orals dels pobles de l'Ebre? ¿Vol dir que, d'aquí a uns anys, només tindrem el goig d'entropessar-hi entremig de les pàgines d'un llibre? ¿O bé, a partir d'ara, potser en sentirem més nostàlgia i la cridarem de tant en tant quan expliquem les nostres batalletes?

Per cert, també es gasta **turba**, en el sentit de mal de cap, espessiment. Ho trobareu al [DCVB](#). La M. m'ho recorda i ho afegeixo aquí gràcies a ella. "Tinc una turba al cap", diu que diu.

En qualsevol cas, torbar-nos, alterar-nos, immutar-nos o commoure'ns sempre serà una debilitat que ens fa més humans.

Vegeu també l'article "Atarantar, torbar i torba" de J. Leonardo Giménez, reproduït a l'[InfoMigjorn 1.251](#), 16/02/2016

7 Si em fas festes i no me'n sols fer...

Jordi Badia i Pujol

Blog *El clot de les Ànimes. Llengua i circumstàncies*, 29/07/2016

<http://blocs.mesvilaweb.cat/jbadia/2016/07/29/si-em-fas-festes-i-no-men-sols-fer/>

Que l'havíeu sentit mai, aquest refrany? Sabeu com s'acaba?

Primer de tot, permeteu-me de parlar de l'expressió **fer festes**, que vol dir 'fer demostracions de simpatia o d'afecte'. Una locució que recula –com reculen totes les que no s'assemblen a cap de castellana–, però que encara és viva. L'escriptora Maria Barbal, per exemple, a *Pedra de tartera*, quan parla del seu pare diu:

Ens feia festes i se'ns posava damunt dels genolls i ens explicava alguna història.

No confonguem *fer festes* amb **fer festa** d'una cosa, que vol dir 'estar-ne satisfet'. Un exemple. Si teniu quitxalla a casa, més d'una vegada us deuen haver trobat sorpresos per les seves reaccions. Això us pot fer dir una frase com aquesta: «Em pensava que aquella joguina no li agradaria, però n'ha fet molta festa.»

I sobretot no ens descuidéssim pas el verb **festejar**, 'tenir una relació sentimental seriosa amb algú'. Deixem-nos estar, doncs, de **nòvios* i **nòvies*. Per exemple, en comptes de dir «La seva **nòvia* és de Barcelona» podem dir, simplement, «Festeja amb una noia de Barcelona».

Festejar també és 'conversar privadament dos enamorats'. Mireu aquesta frase: «Tots dos es van asseure en un racó per festejar.» Això de festejar és seriós. Si més no, abans. Mireu si n'era, d'important, aquest mot, que en algunes cases fins i tot s'hi construïa una mena de seient avoriat a la finestra (com el de [la imatge del capdamunt](#)), que era pensat especialment per a festejar-hi. I se'n deia **festejador**, és clar.

Ara hem de completar el refrany que havíem deixat a mitges. Fa així: «Si em fas festes i no me'n sols fer, o em vols fotre o m'has de menester.» **Haver de menester** (o **haver menester** o **ésser menester** o **tenir menester**) vol dir 'necessitar'. Per exemple: «He de menester cèntims per a pagar les obres.» I, per a acabar d'arrodonir l'article, una pregunta: què fem quan hem de menester diners i no en tenim? Doncs **manllevar-los**, és a dir, 'demanar-ne en préstec'. Podem manllevar diners, però també podem manllevar una mica de sal al veí si se'ns ha acabat. O, fins i tot, manllevar una frase a Josep Pla per acabar un escrit. I el fragment que li manllavarem avui és aquest:

Per fer-me passar el fred, em frego les mans nerviosament, constato que la pell se'm torna vermella, però el resultat és nul, no treu cap a res.

No treu cap a res: una expressió interessant per a parlar-ne un altre dia... Bé, no cal, ja en vam parlar [ací](#).

[Article molt inspirat en un que vaig publicar a la revista Mes a mes l'abril del 2010]

A RodaMots: [festejar](#) · [festejador](#) · [fer festes](#) · [haver de menester](#) · [no treure cap a res](#)

8 “El model socioeconòmic català perjudica la llengua catalana”

F. Xavier Vila entrevistat per Gustau Nerín

El Nacional, 10/09/2016

http://www.elnacional.cat/ca/cultura-idees-arts/catala-xavier-vila_108979_102.html

Francesc Xavier Vila, doctor en lingüística, és professor del departament de Filologia Catalana de la Universitat de Barcelona i dirigeix el CUSC (Centre de Recerca en Sociolingüística) d'aquesta universitat. La seva especialitat són les polítiques lingüístiques en llengua catalana i en llengües mitjanes, d'entre un i 25 milions d'habitants. Rep *El Nacional* al seu despatx de la Universitat de Barcelona. Afable, usa els seus arguments de forma didàctica, amb la facilitat que mostra el que està habituat a ensenyar.

És viable el català? És una llengua que té possibilitats de sobreviure en una situació de normalitat?

El català és una llengua mitjana. Aquestes llengües, que parlen entre un i 25 milions de persones, són viables, en principi. El problema és que aquestes llengües no sempre tenen les condicions polítiques i jurídiques que fan que siguin viables. El suec, el grec i el letó són llengües mitjanes. El català també, però té problemes que aquestes altres llengües no tenen. El català, doncs, és viable, però s'haurien de prendre les mesures que garantissin la seva viabilitat.

El 2004 vostè va fer un balanç de les polítiques lingüístiques a Catalunya des de l'aprovació de la Constitució. En aquell moment assegurava que disminuïa el nombre de parlants predominants de català, i que creixia el nombre de gent amb un ús esporàdic del català. Aquesta anàlisi encara seria vàlida avui en dia?

La situació és la mateixa, però encara més aguditzada. Ha continuat disminuint el nombre d'usuaris instal·lats en la llengua catalana i ha crescut el nombre de gent que fa un ús esporàdic del català. Les dades ens indiquen que hi ha hagut un canvi des del 2000 amb l'arribada de grans immigracions. I aquestes grans migracions fan que no creixi el coneixement del català, perquè l'arribada de grans quantitats de gent no catalanoparlant dilueix el creixement de l'ús del català entre la gent que ja era al territori.

Aquest fenomen només és degut a les migracions?

Hi ha un fenomen endogen. El nombre de catalanoparlants inicials, de gent que parlava el català de nen a casa, s'ha anat reduint a causa del descens de la fer-

tilitat a Catalunya als anys setanta, vuitanta i noranta. Si a això li sumes que ha arribat gent que ve de fora i que no s'ha incorporat a la llengua catalana, això fa que el nombre de parlants del català hagi baixat percentualment. El “nucli dur” catalanoparlant ha minvat, però s'esgarrapen usuaris secundaris, a partir de l'escola, d'entorns laborals que afavoreixen l'ús del català...

El problema de les llengües no ve principalment de les ideologies, sinó que està marcat per l'entorn

Quin paper han jugat les noves emigracions que han arribat del 2000 al 2010?

Han diversificat la societat catalana. A principis del segle XX només hi havia catalans. Més tard, ja hi havia catalans i gent que havia vingut de la resta de l'Estat. Ara, a principis del segle XXI, hi ha altres tipus d'actors, amb altres llengües d'ús. Però hi ha hagut una incorporació molt feble d'aquests migrants nous a l'ús del català. L'aprenen només aquells que per edat o per situació social tenen necessitat d'aprendre'l; per exemple, l'assumeixen, sense gaire dificultats, els immigrants joves en escoles catalanoparlants o els professionals mitjans que treballen en entorns catalanoparlants. Però la població al·loglota, aquells que originalment no parlaven ni català ni castellà, globalment tendeix a reforçar el paper del castellà.

Què és el que fa que alguns immigrants aprenguin el català i altres no?

El més important no és que vulguin aprendre'l o no. La voluntat de les persones té impacte, però el problema de les llengües no ve principalment de les ideologies, sinó que està marcat per l'entorn. El català l'aprenen aquells que viuen en un entorn on el català és necessari i on tenen facilitats per aprendre'l. L'actitud és un factor important, però no determinant.

L'escola no transforma els usos lingüístics de la població de forma massiva

Hi ha qui confia que la immersió lingüística pot revertir aquesta situació.

Hi ha qui es pensa, de forma molt optimista, que l'escola pot canviar la gent. I hi ha el mite que l'escola transforma lingüísticament a les persones. Això no és cert. L'escola francesa no va canviar els usos lingüístics dels francesos. Va ser la República francesa, tota ella. L'escola no transforma els usos lingüístics de la població de forma massiva.

Però la immersió contribueix a la difusió del català?

El que pot fer l'escola és "facilitar el coneixement de la llengua", com deia Miquel Pueyo. L'escola pot incidir en la percepció de la llengua, i pot contribuir a reforçar la seva valoració. L'escola pot crear entorns en què els parlants de llengües minoritzades no les deixin. Gràcies a la immersió es mantenen alguns coneixements de la llengua, i això és molt important.

Quines limitacions hi ha en la immersió?

L'escola té un problema: constitueix una bombolla respecte a la resta del sistema cultural en català. En àmbits on la gran majoria de la població no és de llengua inicial catalana hi ha escola en català, però la gent no té consciència que hi ha una vida cultural en català més enllà de l'escola. La vida escolar no s'articula amb la resta de la vida cultural de l'alumne i del seu entorn.

Vostè, malgrat tot, no és completament pessimista respecte a la situació del català. Fins i tot afirma que el català suma.

La situació és complexa, delicada i fràgil. Ara, el català és la llengua d'identificació de dos terços de la població nascuda a Catalunya (alguns de forma compartida amb el castellà o amb altres llengües). Això implica que gairebé sense excepcions els catalanoparlants transmeten la seva llengua i que, a més a més, hi ha castellanoparlants que transmeten el català als seus fills. Gent que originalment no era catalanoparlant ara considera el català com la seva llengua. I el català té un valor afegit a la societat catalana. En certes feines, surt a compte el domini del català. Sumem població al català: el problema bàsic és que tenim una natalitat feble.

Hi ha àmbits socials on el català no hi arribi?

Sí. Hi ha zones urbanes creades durant el període de grans migracions de la segona meitat de segle XX on és molt difícil sentir el català. També és veritat que gràcies al sector educatiu fins i tot allà s'hi ha incrementat la possibilitat de funcionar en català. Ara, a moltes zones on el català és marginal, t'entenen, i fins i tot a vegades et responen català. El país s'ha anat despolaritzant: els catalans viuen menys en català i els castellanoparlants viuen menys en castellà.

Les institucions fan tot el que cal en defensa del català?

No sempre. A partir del 2017 els graduats de les universitats catalanes hauran de demostrar el seu coneixement d'una llengua diferent del català o el castellà. Un immigrant que vingui aquí a estudiar tindrà més pressions per aprendre una altra llengua que el català. Les institucions, en no exigir-li el català, li estan dient que el català és indiferent. Ens atrevim a exigir l'anglès als llicenciats, però no ens atrevim a demanar-los el domini del català.

Les polítiques no lingüístiques tenen efecte sobre la situació de la llengua catalana?

La majoria de polítiques que tenen efecte sobre la llengua són polítiques aparentment no lingüístiques. Un país es construeix a partir de les polítiques no lingüístiques. Les polítiques generals poden ajudar o no a les polítiques lingüístiques. La majoria de polítiques no lingüístiques que s'apliquen a aquest país no afavoreixen el català, perquè la majoria de polítiques amb conseqüències lingüístiques depenen de Madrid. Quan arribes a qualsevol aeroport del Canadà pots triar entre que t'atenguin en anglès o en francès. A Catalunya pots tenir problemes si parles en català. I qualsevol gestió d'estrangeria s'ha de fer obligatòriament en castellà. Fins i tot per obtenir la nacionalitat espanyola cal saber espanyol i no es valora el coneixement de català.

*Tenim un model socioeconòmic sorprenent
i incoherent, que perjudica el català*

Quin impacte té el model socioeconòmic vigent sobre la llengua catalana?

Tenim un model socioeconòmic sorprenent i incoherent, que perjudica el català. Tenim una economia que en bona mesura es va dedicar a construir molt, i a portar molta gent de fora per treballar a la construcció i als serveis d'hostaleria, llocs de treball de baixa qualitat que atreien molts immigrants, que s'ubiquen en sectors on el català no tenia presència. I alhora, aquest model socioeconòmic no genera ocupació per als fills dels d'aquí, que han de marxar a fora. Això, inevitablement, debilita el català.

Quin efecte tenen les retallades sobre el català?

N'hi ha de molt directes: si hi ha menys diners per a política lingüística, la situació empitjora en haver-hi menys diners per a aules d'acollida, per a programes de normalització... I n'hi ha d'indirectes. Hi ha gent que està cobrant 600 euros. Aquesta gent se n'adona que l'ascensor que possibilita l'ascens social no funciona, i per això ja no té cap confiança que aprendre el català li serveixi de res. Si l'ascensor no xuta, per què has d'invertir esforços a aprendre el català? El 2003 teníem un 13% de gent que afirmava parlar un 0% en català. El 2008 havia pujat al 19%. I el 2013 s'havia enfilat fins al 25%. Aquest percentatge normalment es correspon a sectors molt marginals.

Què en pensa del manifest Koiné?

El tema de la llengua en la Catalunya del futur no s'ha resolt, malgrat tots els debats sobre el procés. En conseqüència hi ha sensibilitats que han esclatat,

perquè s'han comès errors des de moltes perspectives. Que en un debat de TV3 la representant de Ciutadans parli en català i el d'ERC en castellà provoca curtcircuits. S'ha volgut passar per sobre del tema lingüístic sense gaire debat i ha estat pitjor. El manifest Koiné és una via d'escapament de les tensions d'algun sector, que no aguantava més. Jo vaig dir des del principi que estava redactat de forma inadequada, feria susceptibilitats i donava carnassa als enemics d'allò que la gent de Koiné defensa. Però hi ha una qüestió afegida, i és que Koiné no apunta als problemes reals. Ho planteja tot com si fos una qüestió d'ideologies, quan hi ha moltes altres qüestions en joc. Si aties desconfiances, fereixes susceptibilitats i no ofereixes solucions, estàs cometent un error. La iniciativa es pot comprendre, però el manifest Koiné és un text mal plantejat.

9 Una molt bona notícia

Artur Quintana

Lo Finestró, 22/09/2016 (publicat originalment al *Diario de Teruel*)

<https://finestro.wordpress.com/2016/09/22/una-molt-bona-noticia/>

Passada l'ominosa legislatura Lapapyp-Lapao recuperem ara, de mica en mica, la nostra dignitat d'aragonesos que aquella legislatura ens havia furtat amb la seua lingüística-ficció. L'aragonès i el català tornen a ser llengües pròpies i històriques del nostre país, i ja no som la riota lapapyp-lapaoista del món. El nou Govern procura millorar la tan precària situació de les nostres llengües minoritzades amb la recent creació d'una Direcció General de Política Lingüística. En el cas concret de la normativa veiem que la del català ja fa més d'un segle que ha estat àmpliament aconseguida, mentre que per a l'aragonès, si bé s'ha avançat força en normativa fonètica, morfosintàctica i lèxica, comptem en aquest moment amb tres ortografies diferents.

Resulta molt difícil tirar endavant en la normalització de l'aragonès sense una ortografia uniforme; cal, doncs, aconseguir-la com més prompte millor. Vist que els partidaris de les tres ortografies són incapaços de posar-se d'acord, el director de la DGPL, J.I. López Susín, amb molt bon criteri, ha convocat tres lingüistes especialitzats en llengües romàniques perquè facen una proposta ortogràfica que pugui ésser acceptada pels representants de les tres ortografies aragoneses ara vigents. I això és la molt bona notícia: que tres professors universitaris, els romanistes Ramón d'Andrés d'Oviedo, Patrick Sauzat de Tolosa del Llenguadoc

i Michael Metzeltin de Viena, ja han posat fil a l'agulla, i per al primer semestre del 2017 volen presentar una ortografia de consens per a l'aragonès.

En les llengües romàniques comptem amb un altre cas, molt semblant, i prou ben reeixit, en la unificació de diferents propostes normatives. Es tracta del retoromànic parlat a Suïssa, on el professor universitari Heinrich Schmidt, retoromanista de llengua alemanya de Zuric, va rebre als anys setanta l'encàrrec de la Lia Rumantscha, la coordinadora de les diverses associacions de foment del retoromànic, per unificar les codificacions de les cinc variants del retoromànic de Suïssa, i no tan solament l'ortografia, ans també la fonètica, morfosintaxi i lèxic. Si els retoromànics ho han aconseguit, i això que ho tenien força més difícil que nosaltres, que només hem d'unificar l'ortografia, és lícit esperar que ens en sortirem.

10 Josep Lluís Doménech: un home obsequiós

Josep Palomero

Levante-EMV, 19/09/2016

<http://www.levante-emv.com/comunitat-valenciana/2016/09/19/home-obsequios/1468677.html>

A Josep Lluís Doménech li ha faltat una altra vida per a dur a terme tots els projectes que haguera volgut realitzar, perquè era un apassionat del treball i un incansable forjador d'idees. També tenia un sentit extrem del compliment de les obligacions, a les quals s'entregava amb constància i amb la mateixa il·lusió i entusiasme amb què vivia. No entenia el fet de viure sense dedicar-se íntegrament a una infinitat de coses, que tenia el do de resoldre amb optimisme, eficàcia i solvència. Allà per on passava deixava un rastre de plans amb què ens embolicava a uns i altres, i les seues reflexions les escoltàvem amb interès i respecte perquè eren mesurades i objectives, i provenien d'una persona que, a força de treballar, s'havia guanyat el respecte de tots.

Partint de la seua primera activitat com a mestre de Primària, professionalment s'havia esforçat per a llicenciar-se en Filosofia i Ciències de l'Educació, i doctorar-se en Psicologia. Professor de valencià en l'IES Blasco Ibáñez, va exercir també com a associat de Psicologia i com a assessor de llengües del Centre de Professors de Torrent, que situat en el casalici de l'Hort de Trénor quan ell i jo ens vam conèixer, em va confessar el seu interès per tal insigne família, sobre

la qual haguera volgut escriure una densa novel·la que se li ha quedat per fer. Compromés amb la renovació de la societat a través de la seua tasca en l'agrupació socialista de Russafa, va dirigir la Secció Psicopedagògica i l'Institut Municipal d'Educació de l'Ajuntament de València en l'època de Pérez Casado, i més tard fou assessor del conseller de Cultura, Educació i Ciència, Andreu López.

Doménech tenia la virtut de la ubiqüitat, per la qual cosa no era improbable que qualsevol dia s'alçara a Alberic, es desdejunara a Tous, dinara a València i es gitara a Xèrica, i en cada una de les poblacions per on passava deixava un rastre inesborrable, perquè en totes tenia amics, col·laboradors i col·legues que intervenien en alguna de les seues múltiples comeses, bé que fóra l'Associació cultural Obres o Trobes, que presidia, bé qualsevol altra iniciativa com a cronista oficial de Tous i Xèrica, o bé com a membre de la junta de l'Associació de Cronistes del Regne de València, del Col·legi Oficial de Psicòlegs del País Valencià, de la Societat Espanyola de Pedagogia o de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, institució a la que s'havia entregat quan, des de la seua creació, hi havia ingressat, pagat d'haver estat distingit amb un honor del qual s'enorgullia.

Llevant-li temps a altres coses, Doménech va poder escriure i publicar molt en diversos mitjans –on, durant anys, va mantindre una columna en *Levante-EMV*–. Va elaborar també una bona quantitat de llibres de text de valencià, i va publicar assaigs, estudis i versos. Capdavanter animós i entusiasta de molts projectes, en l'Acadèmia Valenciana de la Llengua –a la qual es referia sempre amb la seua denominació completa– ha deixat un buit enorme. Des de primera hora va presidir, impulsar i animar la secció d'Assessorament Lingüístic on, entre altres treballs, es va poder establir la gradació idònia d'un model de llengua idoni per als diversos trams de l'ensenyament del valencià. Posteriorment es va fer càrrec de la secció que ara presidia, la de Terminologia i Llenguatges Específics, en què va impulsar la creació del Portal Terminològic, compilació lèxica complementària del Diccionari Normatiu Valencià.

La seua veu també s'escoltava amb consideració i estima en la secció d'Onomàstica i en la de Foment de l'Ús del Valencià, de què també formava part. Però, sobretot, on més ben acollides eren les seues coincidències i discrepàncies amb la resta d'acadèmics, era en la junta de govern, on escoltàvem les seues intervencions amb consideració i estima. És ací on vam coincidir per última vegada el passat 5 de setembre, quan ja vam constatar que lamentablement havia empitjorat; estava inusualment dèbil, ell que era un supervivent, un home d'una vitalitat extraordinària, apassionat com ningú en tots els projectes en què

s'involucrava, que no eren pocs. Però vam considerar que reeixiria, tant per la seua fortalesa com pel fet que estava perfectament atés pels metges.

També deixarà un buit enorme en les reunions del ple de la institució, on solia intervindre per a explicar els avanços de la secció que presidia, amb una oratòria extensa, formal i detallada, així com per a puntualitzar qualsevol altre extrem de l'organisme que s'havia convertit en la principal dedicació de la seua activitat pública, ja que en la privada el lloc d'honor l'ocupava la seua família i, en la mesura que podia, els seus innumbrables amics.

En certa ocasió vam assistir junts a una jornada que se celebrava a Gandia que es va clausurar dissabte a migdia. Quan es va acabar em va demanar si podia allargar-lo a Alberic, perquè s'havia quedat sense cotxe. Ho vaig fer gustosament, com ben segur ho hauria fet ell. Durant el trajecte vam parlar dels «panquemaos» d'Alberic –la seua població natal, on va vindre al món fa 64 anys–, però vaig cometre la gosadia de ponderar-li la qualitat d'uns altres que enforaven a Eslida, flairants, assaonats i tan bons com modestos, els quals li vaig indicar que jo preferia als cèlebres i jactanciosos del seu poble. No mai ho haguera dit! Educadament, Doménech no va contestar res, i vam canviar de tema. En deixar-lo a sa casa, em va proposar que l'acompanyara a fer una gestió, i em va dur a un forn del poble on, sense respectar la tanda de forasters que feien cua esperant pacientment aquell desitjat bescuit, es va colar –devia tindre molta amistat amb el forner, com no podia ser d'altra manera– i va aparéixer amb una caixa de cartó que contenia tres exemplars encara calents de la famosa mona, que em va endossar, no tant per l'agraïment d'haver-li fet de taxista, sinó esperançat en el fet que, no menjant-me'n un, sinó tres, s'assegurava no només que tenia raó, sinó que em faria addicte a aquell extraordinari producte que, com totes les coses del seu poble, l'enorgullia i el mantenia arrelat a la terra dels seus avantpassats. Naturalment, em va impedir que els pagara, perquè era tan noble, obsequiós i esplèndid com perseverant i obstinat.

Així era Josep Lluís Doménech, que ens ha deixat consternats, i a qui d'ara en avant tant trobarem a faltar.

[«Mor l'acadèmic Josep Lluís Doménech»](#) (*El Punt Avui*, 18/09/2016); vegeu també l'entrevista que li va fer Eduard Ferrando a *La Veu del País Valencià* el 10/07/2013: [«El que marca l'AVL és d'obligat compliment»](#).

11 Resolguem dubtes

Jordi Badia, David Casellas, Lluís Marquet

[*Resolguem dubtes*](#) (València: Tres i Quatre, 1998), pàg. 17, 35-36, 48

Arranjar, adobar, arreglar

Arranjar significa “disposar convenientment”: *arranjar un casament*.

També vol dir “adaptar una composició a uns instruments”, és a dir, “fer arranjaments”. *En Camp ha arranjat moltes cançons conegudes*.

El substantiu d'aquest verb és **arranjament**.

No ho confonguem amb *adobar* ni amb *reparar*, que signifiquen “tornar a posar en bon estat una cosa espatllada”. *El seu pare es guanyava la vida adobant sabates*.

Arreglar vol dir “subjectar a una regla”. *Intenta arreglar la seva vida*. També és sinònim d'*arranjar*: *arregla la sala*.

En canvi, val més no usar aquest verb com a sinònim d'*adobar*.

Bianual, biennal

Bianual significa “que té lloc dues vegades l'any”: *periodicitat bianual*.

No ho confonguem amb **biennal**, que vol dir “que té lloc cada dos anys”: *certamen biennal*.

Bimensual significa “que té lloc dues vegades cada mes”. No ho confonguem amb **bimestral**, que vol dir “que té lloc cada dos mesos”.

Bisetmanal significa “que té lloc dues vegades la setmana”. Quan volem indicar “que té lloc cada dues setmanes”, diem *quinzenal*.

Del gener al juny, InfoMigjorn es va publicar amb periodicitat bisetmanal, els dimarts i els divendres. Els mesos de juliol i setembre (a l'agost vam fer vacances) hem canviat la periodicitat i l'hem anat publicant un cop per setmana. Hem rebut missatges de subscriptors dient-nos que s'estimen més aquesta periodicitat setmanal, de manera que a partir de l'octubre continuarem publicant l'InfoMigjorn només una vegada per setmana, els dimarts. Lògicament, els butlletins setmanals són més llargs que els anteriors butlletins bisetmanals. Gràcies per seguir-nos (i llegir-nos)!

Podeu escriure'ns a infomigjorn@migjorn.cat